

İlk Türk İslam Devletleri Konu Anlatımı

İLK TÜRK - İSLAM DEVLETLERİ

751 Talas Savaşı:

Arap ve Türk X Çin

Kutluk devletinin yıkılmasından sonra Orta Asya'da siyasi boşluğu fırsat bilen Çin saldırıya geçti.Ama Arap-Türk ittifakı karşısında yenildi.Savaş hem Türk hem de İslam tarihi açısından dönüm noktası oldu.Savaşın sonuçları:

- Orta Asya Çin tehdidinden kurtuldu,
- İslamiyet Türk dünyasında hızla yayıldı,
- Türkler büyük gruplar halinde İslamiyet'i kabul ettiler,
- Matbaa ve kağıt Çin' in batısına kaymaya başladı ,
- Semerkant' ta Türklere ait kağıt üretimi başladı

Not: İslam'ı kabul eden ilk Türk boyu **Karluklardır**.

1.) KARAHANLILAR:

- İlk Türk-İslam devleti Karahanlılar'dır.
- Kurulduğu yer **Orta Asya**'dır. Yöneten ve yönetilenler Türk'tür.
- Karluk – Yağma – Çiğil Boyları'nın birleşmesi ile kuruldu.
- 932' de Saltuk Buğra Han döneminde devlet İslamiyet'i kabul etmiştir.
- Türk kültürünü koruyucu davranmışlardır(millî karakter gösterirler):
  - Han, Hakan sıfatlarını kullandılar.
  - Hatun son kez yönetim de görülmüştür.
  - Kurultay son kez görülmüştür.
  - Devlet ikiye ayrılarak yönetildi "Ülke hanedanın ortak malıdır" anlayışı devam etti
  - Ordu, atlı Türklerden oluşur.
  - Türkçe'yi resmi dil olarak ilan ettiler. Uygur alfabesini kullandılar.
- ❖ Türk tarihinde **Türkçeyi resmi dil** olarak ilan eden 3 devlet vardır. Bunlar; **Karahanlılar, Karamanoğulları, Türkiye Cumhuriyeti'dir.**

- İslam'ın kabulü ile Türk devletlerine **şeri hukuk** bunun sonucunda; **kadılık** makamı, **hicri takvim** (dini ihtiyaç) geldi, Arap dili ve alfabesi Türk kültürüne girmeye başlamıştır.
- İlk Türk İslam sentezi **mimari** eser ise kervansaray (**Ribat**)'dır.
- İlk posta örgütü kuruldu(**Berit**)

İlk Türk İslam Eseleri:

- ❖ **Kutadgu Bilig:** Yusuf Has Hacip(saray görevlisi) tarafından yazılmış ilk siyaset kitabıdır. Türkçedir ve Uygur alfabesi ile yazılmıştır.
- ❖ **Divan-ı Lûgatit Türk:** Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış ilk Türkçe sözlüktür. Yazılma amacı Araplara Türkçe öğretmektir.

Uyarı: Türk dili ile ilgili bir başka çalışma 14.yy da Ali Şir Nevai tarafından yazılan **Muhakemetul Lugateyn** adlı eserdir. Bu eserde Türkçe-Farsça kıyaslaması yapılmıştır.

2.) GAZNELİLER:

- Kurulduğu yer bugünkü **Afganistan**'dır. Yöneten Türk yönetilenler ise; Türk, Afgan, Arap,Farslılar, Hintliler...Farklı etnik yapıların bir arada olduğu bu toplumda ortak değer İslam'dır. Böylece Gazne devletinde İslam kültürü daha baskın olmuştur.
- Gazneli Mahmut ilk kez **sultan** unvanını kullanmış ve Hindistan'a seferler düzenlemiştir.Abbasi Halifesini Şii Büveyfoğullarının baskısından kurtardı.
- Gazneli Mesut döneminde 1040 Dandanakan Savaşı yapıldı ve Gazne Devleti çöküşe geçti.
- Gazne Devleti ile ilk merkezî yapı görülür.
- Arapça resmi dil olarak ilan edilmiş ve Arap alfabesi kullanıldı.
- **Guleman-ı Saray** ordusu kuruldu: Ordu farklı etnik gruplardan oluşmuştur.
  - Devşirme sisteminin temeli atıldı.

- ❖

Gazneli	Selçuklu	Osmanlı
┌──────────┐ ┌──────────┐ ┌──────────┐		
Guleman-ı Saray	Hassa Ordusu	Kapıkulu (Yeniçeri)
Ordusu		

- Firdevsi' ye ait Şahname eseri bu döneme aittir.

3.) BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ

- Kurulduğu yer Horasan, geliştiği yer **İran**'dır.
- Tuğrul ve Çağrı Beyler, Devletin kurucusudur:
  - 1040 yılında Dandanakan zaferiyle Gazneliler' e karşı bağımsızlık kazandılar.
  - Anadolu fetihlerini başlattılar ve Anadolu'nun Türk yurdu olmasını hedeflediler
  - 1048' de Pasinler savaşı ile Bizans'a karşı ilk savaşı kazandılar.
  - 1055' te Tuğrul Bey, Abbasi halifesini Şii Büveyhoğulları'nın baskısından kurtardı. Halife Tuğrul'a ; " Doğunun ve Batının Sultanı" unvanını verdi. Böylece İslam dünyasının siyasi liderliği Türklere geçti.
  - İlk Türk medresesi olan Nişabur Medresesi' ni açtılar.

Alparslan Dönemi:

- Selçuklu'da merkezîyetçi yapının başlaması bu dönemde olmuştur.
- Veziri Nizamülmülk'tür.
- 1071 Malazgirt zaferi ile Bizans'ı yendi. Anadolu'nun kapılarını Türklere açtı.
  - "Gidin, Fethedin, Yönetin " politikasını uyguladı, böylece Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulmasını sağladı. (Danişment, Artuk, Saltuk, Mengücek, Çaka Beylikleri)
  - **İkta** sisteminin temelleri atıldı.
- İlk **divan** teşkilatı kuruldu.
- Nizamiye Medreseleri açıldı.

Melikşah Dönemi:

- Devletin en parlak dönemidir. Veziri Nizamülmülk'tür.
- Sultanın emri ile **Ömer Hayyam** başkanlığında bir komisyon ile **Celali Takvimi**'ni hazırladı. Bu takvim güneş esaslıdır, başlangıç 21 Mart alınmıştır. Sosyal ve ekonomik ihtiyaçlardan dolayı hazırlanmış bir takvimdir.
- Uyarı:** Büyük Selçuklu Devletinde sultan çocukları(**melik**) yönetimde tecrübe kazanmaları için eyaletlere vali olarak atanırlar. Melikleri yetiştirmesi için **atabey** denilen görevlilerde onlarla eyalete giderlerdi.
- Uyarı:** Vezir Nizamülmülk **Siyasetname** adlı bir siyaset kitabı yazmıştır.
- Uyarı:** Selçuklular döneminde **kümbet** denilen anıt-mezarlar gelişti. Kümbet göçebe Türk hayatını temsil eden çadırların şeklini almıştır.

TÜRKİYE COĞRAFYASINDA TÜRKLER

1.)İLK BEYLİKLER DÖNEMİ:

Saltuklular: Erzurum ve çevresinde kuruldular.

Mengücekliler: Erzincan ve çevresinde kuruldular.

Danişmentliler: Sivas, Tokat, Amasya çevresinde kuruldular. Anadolu da ilk medrese Danişmentliler zamanında yapılmıştır. (Yağlıbasan Medresesi)

Artuklular: G.D. A. Elazığ, Mardin çevresinde kuruldular. Hasankeyf kalıntıları, Malabadi köprüsü Artuklulara aittir.

Çaka Beyliği: İzmir ve çevresinde yerleştiler ve ilk Türk denizciğini yaptılar.

- ❖ Anadolu da ilk beylikler Türkleşme ve İslamlaşma da öncü olmuşlardır.
- ❖ Anadolu da ilk Türk şehirleşmesi bu zamanda olmuştur
- ❖ Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlıdırlar.
- ❖ Türkiye Selçuklu Devleti tarafından son verilmişlerdir.